

ACC. NR. 3243LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Blekinge Upptecknat av: Helgesson, A. Kyrkoh.
Härad: Fiske Adress: Stehag
Socken: Kyrkhult. Berättat av Aug. Svensson
Uppteckningsår: 1922 Född år i Väghult

1

Uppteckningen rör Försvärjelse till djävulen.

Det berättas om en person i Mörkamåla (el. Tulseboda) i Kyrkhult (sonson lever ännu), som ingått förbund med den onde för att få lycka med jakt och fiske. Kontraktet lydde på viss utsatt tid. När denna närmade sig, blev mannen orolig och vände sig till prästen i Jemshög (Öller?), dit Kyrkhult då hörde. Denne åtog sig honom och tillkallade för säkerhets skull flere sina ämbetsbröder, så att de tillsammans voro 7 stycken. Mannen skulle den kritiska natten taga sin tillflykt till kyrkan, och där hålla sig "durk still", sittande inom altarringen, där man ytterligare inneslöt honom inom ritade cirklar. Han såg de onde andarna, som kommo för att avhämta honom, men tack vare de vidtagna åtgärderna blev han bevarad. Som han ångrade sig och åter ville bli kristen, skulle han åter döpas. Därvid fick emellertid ej givas honom något vanligt människonamn. Han döptes till "Töss". Töss betyder ungefär det samma som tapp - hötöss, ulltöss o.s.v.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Helgesson, A. Kyrkoh.
Härad: Göinge Adress: Stehag
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

2

Uppteckningen rör Hin.

"Hins" betydelse av "den andre" ännu fullt levande bland allmogen i Göinge härad. "Hin van" = hin sidan; "hint hållet"; "hina". - Från min barndom (1870-80-talet) minnes jag en mängd vändningar och uttryck, som man hörde av folk, som inte ansågos vara grova svärjare: Ah, Hin! - Dä va Hin! - För Hin! - Fy för Hin! - Tvi för Hin! - Kors för Hin! - Det var själva Hin! - Det vete Hin!

Försäkran: Jo för Hin! - Nej för Hin! - Jo för Hin i våld! - Nej för Hin i våld! - Det kan du ge dej Hin på! - Det kan du ge dej Hin i våld på! - Det vågar ja ge mej Hin på! - Det vågar ja ge mej Hin i våld på!

Förbannelser: Hin ska ta de! - Ta me Hin! - Hin i våld! - Dra Hin i våld!

Diverse talesätt: Det ska Hin (göra)! - Det måtte

själva Hin..... - Det skulle inte själva Hin kunna. - "Om inte Hin tar nom, så sköder han inte sin tjänst!" -om det så vore Hin själv. - Hin ha fått mait (makt) mä nom. - Aitta (akta) de för Hin! - Dä som ett här av Hin. - Ja ska passa me för Hin.

(I en stor del av dessa vändningar inskjutes efter Hin "håle".)

ACC. NR 3243

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Skåne Upptecknat av: Helgesson, A. Kyrkoh.
Härad: Toma Adress: Stehag
Socken: S. Sandby Berättat av _____
Uppteckningsår: _____ Född år _____ i _____

4

Uppteckningen rör "Kalla på den onne".

(Westin, S. Sandby): "Vissla inte, när dä
mörkt - dä te o kalla på den onne".

När det knarrar i dörren, bruka somliga säga:
"Kom in Hans." Westins mor, död 1914, varnade för detta: "Säj inte
så, dä till o kalla på den onne."

ACC. NR. 3243LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Skåne Upptecknat av: Helgesson, A. Kyrkoh.
Härad: Önå Adress: Stehag
Socken: Stehag Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

5

Uppteckningen rör Hednagudar.

Thor synes ha varit rätt väl bevarad i minne. Åtskilliga gamla ha reda på, att "Thor slo ihjäl trollen". En ej så gammal man i Verlinge berättar, huru i hans barndom ännu man i allmänhet ej utan en viss fruktan färdades i de stora skogarna. Där var i dessa varjehanda skogstroll, skosnuor och andra, som man var rädd för. Men när det varit åska, kände man sig sedan en tid långt mera tryggare i skogen, ty då visste man, att Thor ödelagt en stor del av dessa troll. Det hade någon gång hänt, att man fått se Thor, när han var ute på sina färder. Han red. Och över hästens länd låg då stundom ett av de av honom dödade trollen, liknande en kvinna - benen hängde ned å ena sidan och å den andra huvudet med långt hår.

Thor.

(Elna Per Nils): Thor med sitt långa skägg
Narra glöttana udemä vägg.

Skänkt
Stadsbibliothek för Östergötland

3243

Uppst. av A. H. Högström,
1912

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

6

Ätte kommer April

Med sin skarpa fil.

Han kör dem in igen.

Vid Vallen , en stor (nu utkörd) sandhög vid Sjö-
holmen, har legat en gård, som sjunkit, "och där har Oden bott".

"Thor körde kanonerna med sina hundar". (När det
åskade.)

"Thor slog ihjäl alla pösslingar och töntegubbar mä
röa mössor." Vid åskväder borde man därför akta sig för att taga
förklä eller schal över huvudet. Det kunde eljest hända, att
pösslingarna gömde sig under skynket, och man träffades av blix-
ten. Inte heller borde man springa.

"Noens jakt" höres om våren. "Det Noen o hans hundar. Noens jakt.
Dä inte gott o råka ut för dem". Vid slutad skörd bindes en "li-
ten neg" och lägges å marken. Den får sedan ej röras. Den ska
vara "till Noen och hans hundar".

(Lunds Dagblad 20/7 1912): 76-åriga "kloka" Karna
Stugunäbb i Kägeröd botade - 1728 - enligt eget medgivande inför
häradsrätten hästar genom att läsa: "Tor far i tre land som gull
gyllas och glas vällas".

I Degeberga skall det ha varit sed att vid skörden
lämna något av säden stående ohuggen. Det skulle vara till "Noens
hundar".

Skriv endast på denna sida!

Kantor J. Westin varnades som barn av sin mormor för att vara ute sent om kvällarna. "Då är Woen ude o kör mä sina bloede honna". Fick man se dessa, skulle man vända sig om (bort från dem) och så vara tyst och ej tala om det.

(Cecilia Andersdotters far Anders Jonsson): Förr fanns de så mycket tyale, men nu sen vi fått sån stränger lära, så har det mer och mer försvunnit.

ACC. NR. 3243LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Skåne Upptecknat av: Helgesson, A. Kyrkoh.
Härad: Ålbo län Adress: Stehag
Socken: Stehags on. Öngås L. Berättat av olika personer (se resp. uppt.)
Uppteckningsår: Född år i

8

Uppteckningen rör Bäckahästen.

(Enl. Cronfeldt 24/6 1914.) - På "Hassle fälad" (vid Tattrabäck) hade bäckahästen sitt tillhåll. Det var en vit (eljest okänd) häst, som syntes bland böndernas övriga hästar. Det var så vanligt, att ingen fäste sig därvid. En pojke: "Alla nybyggeögen ha kommit in på "töfterna". Di skramla med hillorna. Gå du hem o va lugn. Det var bara bäckahästen!"

En gång kom bäckahästen vid midnattstid in till en flicka, som satt och passa brännvinspannan. Den lade sitt stora förskräckliga huvud ner vid rännstenen och sa: "Har du sett större "laba"?" - "Har du smägt hedare syba?" genmälte flickan, i det hon tog en skopa skällhet drank och slog i gapet på honom.

Bäckahästen gick in i ladugårdarna och red kreaturen. För att skydda sig mot sådant, hängde man i lagården upp en "trollknuda". Sådan fanns jämte ett bränt bockahorn (confr. "osa bränt horn")

3243

*Ulf Olsson
Sven Olsson
Väghult, Rydshult*LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

9

upphängd hos Jacob Olsson i Esperöd, Hallaröd ännu omkr. 1878.

För att kunna se och jaga bort bäckahästen borde hunden ha namn, som på något sätt påminde om vatten: Vando, Vandsja, Bäck, Bäcka, Ström, Strömma osv.

För barn tedde han sig som en ponnyhäst. När han narrat dem upp på ryggen, sprang han i vattnet med dem. I vattnet skildes han i två delar ("gick av på mitten"), så att barnen gled ner i vattnet.

Om bäckahästen, som i form av en gädda blev fångad med krok, belagd med sele och som var så stark, att man ej kunde "förlässa" honom, hade berättaren även hört.

I Källstorp hände att bönderna, när de voro ute och skulle hämta sina hästar, förvillades av bäckahästen. De gingo efter klangen av sina hästars bjällror, dem de väl kände. Alltjämt var bjällran, tyckte de, strax framföre dem, men förgäves sökte de nå fram till den. Komme de så till någon källa (surhål), där dök han (bäckahästen) ner och "hodrade" som en häst.

Där vägen går över Tonnebäcken (Gruebäcken) hade den "vide bäckahästen" förr sitt tillhåll. Hästarna frustade och var rädda, när man kom där. "Ett bloss kom upp, och så syntes där en bäckahäst!"

(Frans Ahlbeck 2/11 1916): Jöns Olle i Stehag, som bodde i "prästahuset" hade sett bäckahästen - "hästhuvud med

man, grå till färgen."

En man i Kristianstad, Tinggren, hade också försäkrat, att han sett den. Det var ute vid Vä. Han var och skulle hämta sina hästar. De plägade komma, när han lockade på dem, men visade sig nu rädsla. Så fick han se bäckahästen, som slingrade sig ästad mellan tuvorna. Den var stor som ett föl, och kroppen slutade med något, som liknade en fiskstjärt, "som på en val".

I Degeberga (I. Holmqvist) menar man, att bäckahästen är svart. Har ett järngrimskäft om halsen - gäckas med folk, men gör dem ej något ont, om man ej svärjer och slår efter honom.

(Måns Jacobsson 3/5 1922.): Barnen voro och "åkte kana" å isen på Byadamm i Hassle. Då kom där en liten låg häst, som de satte sig upp på, en lång rad. Nu satte hästen av och "slog dem i isen" allesamman.

När bönderna vattnade sina hästar, kom även bäckahästen med. Kastade man då i hast en grämma på honom, så fick man makt med honom och kunde köra med honom hur mycket man ville, bara man åktade sig för att ta grämmen av honom. Han försökte på allt sätt slingra sig undan - var än ofantligt stor, än "omyndigt" liten och ville inte längre draga. Men det var bara att inte bry sig om detta utan smälla till honom.

(Fru Westin 18/11 1923.): Jöns Alk, som bodde i Elias stuga vid Klockarebäcken: "Bäckahästen är vit - gör sig låg

och lång och lockar barnen till sig: "Här ä plats, här ä plats!"
"Om barnen äro olydiga, drar han dem ner i bäcken".

(Kantor Westin.) (S.Sandby-tradition.) - Häst-
killebäcken rann mellan byn och Södervång. Den hade väl sitt namn
av det, att där fanns en bäckhäst. Den var vit eller vitgrå och
kom upp i närheten av några "kvegsänkeshol". Han gick där så still-
samt och "vrenade", så att pojkar, som fingo se honom och inte
visste, hur farligt det var, satte sig upp att rida på honom, hal-
va tjoget. När lasset var fullt, försvann hästen med dem i "plur-
ret". Farmodern förmanade Johan och hans bröder på det strängaste
att akta sig väl. Något om räddning för de ridande, visste hon ej
om. I varje fall relaterade hon inte om någon sådan för dem.

Mor Lundqvist (enl. Westin) från Bollerup. Även där
bäckhäst vid gungfly. Man lyckas fånga den och satte in den i
stallet. Om mornen nästa dag tog man ut och körde med honom. Han
var våldsamt till att dra - det dugde inte med något "parög" vid
sidan.

Maja Larsson tjänade 1869 i Verlinge till Anders Jöns i Prångstorp. Mellan jul och nyår kom hon en kväll tillbaka från julagille till Per Rasmussons och gick då över bron vid Tonnebäcken (Hans Ägas tonna - Tonnebäcken). En svart (och vit?) hund kom då och slöt sig alldeles intill henne. Hon trodde, att det var Nils Anders Nalle och tilltalade honom vänligt: "Är det du, Nalle lille?" Just som hon gick över bron, försvann "hunden" med ett plumsande i bäcken. Hon blev "haj", vågade ej se sig om och talade ej vid hemkomsten om det förrän dagen efter. "Då har du haft följe med bäckahästen", sade mor Anders Jöns. "Det är många han har följt."

Bokhållare Johan Månssons föräldrar i Verlinge hade en vit häst. Det hände, att de tyckte sig se denne ute på fältet och trodde, att han slitit sig lös och kommit ut. När de sökte ta honom, försvann han, och när de så kommo in i stallet, stod han där på sin plats.

Nils Jönssons hustru berättade påsken 1918, att hennes far, Anders Jönsson i Verlinge, omtalat, att han en gång hade en "kvia", som var illa sjuk. Det var "bäckaskarnet", som var orsaken härtill. Han tog slaktekniven och gick ut för att sticka kvigan. Hans hustru blev, när hon såg, vad han ämnade göra, förskräckt och utropade: "Kors i Jesu namn, tänker du slakta kvian?!" Med ens sprang då den sjuka kvigan upp och blev sedan alldeles frisk.

Samme Anders Jönsson hade berättat, att han i sin

barndom själv ridit på bäckahästen. Då barnen en gång om vintern voro ute och lekte på isen på "Byadammen", kom där en grå häst, som var så låg, att det inte var svårt att komma upp på honom. Och lång var han. Där blev plats för en halv "snes" pågar. Men när de väl kommit upp, slog han dem alla i isen och försvann.

Vid "Kjellstorpabäcken" hände en gång, att en dräng, som var ute med "hogårabo" (mä "boafjälen"), blev rent vilse och kunde ej hitta hem under natten utan blev ute och satt om morgonen på en tuva vid bäcken. Så ofta även andra.

(Fabr.Nilsson eft. fadr. 22/9 1918.): - Det var "brydegille" i Hassle (Obs. Rester av brytst. bevar.). En av drängarna, som tog rocken av sig, roade sig med att hänga denna på en kalv, som lugnt gick och betade i närheten av brydestugan. De andra, som voro med, följde hans exempel. Och där blev god plats till allas rockar - kalven blev allt längre och längre. Men väl kalven fått allas rockar över ryggen, sprang han med ett hänskratt ner i den förbiflytande Hasslebäcken och försvann. Och drängarna måste ur vattnet plocka upp sina våta kläder.

(Soldat N. Lundqvist 19/10 1930.) Hans fader tjänste på Norregår - en av Trolleholmsgårdarna, nu nedriven - och där var på den "kringböjda gären" en gammal brunn med en vannho - di gjorde säna av en stor egestock. Till den brunnen kom bäckahästen ibland och drack. Hans far hade själv sett och hört det. Han vaknade och hörde, att en häst travade in på gården. Gården var stensatt. Och när han steg opp och tittade ut genom fönstret, såg han, att en häst stod och drack vid vannhoen. Då trodde han, att det var någon av "gärsens" hästar, och gick ut i stallet. Men där stodo alla hästarna på sin plats. Så gick han ut på gården, men nu varken syntes eller hördes där någon häst.

Vid Bränneridammen (på Norragår mitt emot Åsadammen) såg man stundom bäckahästen gå och beta.

(Mor Lundqvist, tradition från Bollерup) - Det var i min barndom inte något så ovanligt, att man där nere i Bollерup såg bäckahästen. En stalldräng hade t.o.m. lyckats fänga honom en gång. Hästen gick och beta, och han fick en grimma om huvudet på honom. ("Det är inte rätt", anmärkte Lundqvist, "det går inte med grimma. Det ska vara en huestol med stål i, annars får man ingen rätt på en bäckahäst!") Hästen sattes in i stallet och användes till körse. Han såg ut som en annan häst och var grå till färgen. Men när så fodermarsken en dag skulle vattna honom, såg han så eländig ut och ville inte dricka. Fodermarsken tyckte det var synd om dju-

3243

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

15

ret och tog huvudstolen av honom. Det skulle han inte ha gjort, för nu försvann hästen, och det hördes ett gnäggande, som liknade ett skratt.

Mor Lundqvist visste även berätta om, hur bäcka-
hästen om vintern narrade de på isen lekande barnen upp på sin
rygg och sedan slog dem i backen och var försvunnen. Det var på
kanalerna vid slottet.

Landskap: Blekinge Upptecknat av: Helgesson, A. Kyrkoh.
Härad: Silbo Adress: Stehag
Socken: Kyrkhult Berättat av Svensson, Aug.
Uppteckningsår: 1922 Född år i Väghult, Kyrkhult

16

Uppteckningen rör Näcken. (=Bäckahästen?)

Vid Slagesnäs visade sig stundom näcken i skepnad av en häst, som gick och betade vid sjöstranden. En piga, som var "ovänlig" och djärvare än andra, dristade sig en gång till att lägga betsel på denne häst, och så spände hon honom för en harv och harvade i ett kör ett helt fält. När hon så spände ifrån, högg hästen fast i förklät och försökte dra henne med sig i sjön. Hon hade emellertid efter någons anvisning löst förklädesknuten och blev därigenom räddad.

Hans egen far satte sig en gång vid sjöstranden, där det var bråddjupt, och metade. En till synes död fisk flöt upp helt nära. Han sträckte sig efter den och var nära att störta i djupet. Det var näcken, som sökte narra honom.

ACC. NR. 3243

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

17

Landskap: Skåne Upptecknat av: Helgesson, A. Kyrkoh.
Härad: Göinge o. Torna. Adress: Stehag
Socken: Knisslinge o. S. Sandby Berättat av _____
Uppteckningsår: _____ Född år _____ i _____

Uppteckningen rör Brunngubben.

I Knisslinge (Göinge härad) skrämmar man barnen med Brunngubben (liksom med källargubben). "Stå inte där och häng på brunnkaret! Brunngubben kan komma och ta dig".

I S. Sandby (Kantor J. Westin) talar man inte om brunngubben men väl om Brunnkäs(s)an. "Ni ska inte va ve brunnen o leka. Brunnkässan kan komma o ta er."

ACC. NR. 3243

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

18

Landskap: Skåne Upptecknat av: Helgesson, A. Kyrkoh.
Härad: Gärds Adress: Stehag
Socken: Degeberga Berättat av Ida Holmqvist gm morm. Grönvall.
Uppteckningsår: _____ Född år _____ i _____

Uppteckningen rör Skogsmannen.

I Slätteberga, Degeberga socken - skogsbygd - fanns en "skogsman". Han såg ut som en lång, svart man. Man synes ej ha hyst någon särskild fruktan för honom. Om vintern kom han fram till gården - syntes stundom gå förbi fönstret och krypa upp och lägga sig under den utbyggda bakugnens tak och stundom, när det var mycket kallt, hände det t.o.m., att han, när de andra lagt sig till ro, kom in och la sig på bänken i stugan.

Mor Bajard i Klöfven hade sett "skogsman". Det var en lång, svarter karl - sno sig över gärdesgården.

Enl. Ekström talades även i Stehag om "skogsmannen".

ACC. NR. 3243

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Skåne Upptecknat av: Helgesson, A. Kyrkoh.
Härad: Bursjö Adress: Stehag
Socken: Stehag. Berättat av _____
Uppteckningsår: _____ Född år _____ i _____

19

Uppteckningen rör Skogssnuan.

Karna Boström och hennes töser, voro ute och plockade pinnaved i Verlinge skog. Då fick Karna syn på ett fruntimmer. Det var säkert "skosnuan". "Kom nu mä töser. Det blir inte not mä brännesplocke idag," och så gick di hem.

(Cecilia Andersdotter efter fadern Anders Jonsson i Verlinge): När di va ude o höstade, hände de ibland, att di fick syn på skosnuan. Hon stod o "plockade sig" (jagade ohyra). Det brukade då ofta bli åska.

(Mor Lundqvist): Skosnuan va grann på fram-
sian men hol på baksidan. Därför gick hon alltid baklänges, när hon skullè narra någon med sig. Fick di se, hurdan hon var bak-
till, så förstod di nog, vem då var, o då aktade de sig nog att följa med henne. Lundqvist åde, att man förr hade mycket att berätta om skosnuan, och hon narrat folk och förvillat dem. Någon särskild berättelse kom ^{han} emellertid inte ihåg.

Skriv endast på denna sida!

Landskap: Skåne Upptecknat av: Helgesson, A. Kyrkoh.
Härad: _____ Adress: Stehag
Socken: _____ Berättat av _____
Uppteckningsår: _____ Född år _____ i _____

20

Uppteckningen rör Hafsfruen.

Hafsfruen och älbodarna i Gyllebo. - (Medd. 7/8 1917 av mor Qvick, Åhus, Degebergaträditiön): En man kom ner till Gylleboa för att köpa ål. Kalas var där var kväll; ålen gick i vatten och skulle ätas med brännvin. Fiskarna skynda på måltiden, "För nu", sade de, "är storm i havet, och då kommer hafsfroan o vill sluka voss". - "Ha", sade bonden, "ja ska boda na, om hon kommer". I detsamma lägg ett stort fiskgap från dörrskammelen opp till loftet. Då tog bonden skällihett ålaspad och slog i gapet. Hafsfroan i havet, och det blev buller och storm. "Nu", sade fiskaren, "få vi åstad, eljest äro vi och ålabodarna snart försvunna". Fem minuter därefter var också allt borta i djupet.

Som avslutning på dennasägen tillfogar mor Qvick följande båda ordstäv: Bränt barn är rätt för elden. - Vad so bryter, ska gris betala.

(Ola Persson 21/7 1920): Hafsfrua bodde i Selland och Skosnuva i Blekinge. De voro systrar. Då hafsfrua en gång hälsat på sin syster och var på hemväg, grävde hon upp ett förklä sand där Ringsjön nu är och skulle ta med sig. Förklädet var emellertid söndrigt etc. - gärarna i Stehag, Bosarps gären och kullarna vid Stabbarp bortom Bosarp.

(Chronfeldt): Hafsfruan skall ha hållit till även i Ringsjön. "Haffroen". De gamle fiskarna och pråmkarlarna hade sett henne. Det ansågs olycksbådande, när hon visade sig.

LÄNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

ACC. NR. 3243

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

22

Landskap: Skåne Upptecknat av: Helgesson, A. Kyrkoh.
Härad: Gärde Adress: Stehag
Socken: Degeberga Berättat av Ida Holmqvist, trad. fr.
Uppteckningsår: mormodern Grönvall, Degeberga.
Född år i

Uppteckningen rör Sjö- (havs) folket i Yngsjö.

Det var en ung man, som såg särdeles bra ut, och bra dansade han. Så hände sig vid en danstillställning, att en främmande flicka kom med och vann framför andra den fagre ynglingens ynnset. Hon dansade med honom hela natten och drog honom sedan med sig. Hon drog honom med sig till havet, ty hon var en av "sjöfolket" i Yngsjö. Han kom väl senare tillbaka till gården, där han hörde till, men hon kom och "kallade" på honom och drog honom åter med sig till sjön - man hörde, hur han klampade med träskörna, när han åter begav sig åstad, och hördes han sedermera ej av.

(Samma sägen efter en senare framställning, skriftligt meddelad, sedan I. Holmqvist träffat sin mor 14/1 1917):

En ung man var en kväll ute och gick. Han fick då höra en härlig musik, en vals, så vacker, att han inte kunde låta bli att börja dansa efter den. Han kom så allt närmre

Skriv endast på denna sida!

och närmre platsen, därifrån musiken hördes, som var på en grön äng. Här kom nu det ena fruntimret efter det andra och ville dansa med honom. Närhan efter slutad dans skulle gå hem, följde honom en flicka, som hette Anna. Han själv hette Ola. Hon tog löfte av honom, att de skulle träffas kvällen efter, och de möttes så en längre tid. Så började emellertid husets folk att undra, vart han jämt tog vägen och begynte hålla vakt om honom, så han inte kom ut. Men då kom Anna och hördes vid fönstret kalla på Ola. Han svarade: "Ja" tre gånger men hindrades av folket att gå ut. "Så blev det tyst för Anna." Anna hördes ej mer av. De, som vakade, blevo sömniga. "Lägg I er", sade Ola, "och soven, för jag skall vara snäll och bli inne." Men när de hade somnat, kom Anna igen till fönstret och kalla. Då sprang Ola upp och fick träskorna på och kom ut och följde Anna. Det bar av mot sjön. Folket följde efter. De hörde, hur han sprang, hur träskorna klampade, och de hittade sedan den ena träskon efter den andra, men han var och blev borta och återfanns aldrig, fast de sökte honom i flera dagar.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Helgesson, A. Kyrkoh.
Härad: Gärds o. Örsjö Adress: Stehag
Socken: Degerby o. Stehag Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör "Hyllefroa".

(10/11 1921 Ida Holmqvist, Åhus): Hade av sin moder som barn varnats för att ofreda hyllebusken på något sätt. Hon kunde eljest få "udslätt". Ville man bryta en gren, skulle man be om lov. Böneformuläret mindes hon ej.

(18/11 1921) Kerstin Stickerska, Stehags station, hade hört Jungfru Helena Nyman, död i Stehag jan. 1906 (född i Skurup, trotjänarinna å Torup) berätta, att man fordom botade frossan, "kållan", på följande sätt: Man gick in under en hyllebuske och läste: "Hylle, Hylle, fromma (froa?) ta min "kålla" bort, först en månad, sen ett år, sen så länge världen står!"

Do. hade hört, att man ej borde kasta sitt vatten vid en hyllebuske, då kunde man bli sjuk.

Gamle soldat Lundqvist fick på gamla dar en sån ryslig "klessel" (klåda) att dras med, så han kunne inte "begå se" bland folk. ~~XXX~~ Och nån bot för det kunde han inte få, fast han försökte med all "tidningssmörja" - ja, det vill säga allt

3243

sådant, som där står i tidningarna om, att det ska hjälpa för allt - och han hade tillika fått smörja å doktorer både i Eslöf och Lund. När Måns Jacobsson, han som bor i den gamle klockaregården, en gång hörde Lundqvist rya sig häröver, sa han till honom: "Dä din ein skyll, ä ja rädder. Du har kommet "höllen" för nära! Lundqvist har förstås en hyllebuske bakom stugknuten. Dä ä nära te hånns. Men då ä det inte underligt, om man får "udslätt".

25

LUNDS UNIVERSITET
FOLKMINNESARKIV

Landskap: Sk. o. Bl. Upptecknat av: Helgesson, A. Kyrkoh.
Härad: Adress: Stehag
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Vättar.

(Kerstin Stickerska, Stationen 18/11 1921):

I hennes ungdom hette det varnande: "Slå inte ut hett vatten, då skållar du goavätterna".

Johannes Nilsson, Verlinge, född 1855 i Stehag, hörde vid tillfälle sin mor yttra: "Akten er nu, govättar, ella skålla ja er."

"Vättatänt" är enl. Aug. Svensson, Vaghult, i "Vättatänt". Kyrkhult benämningen på irrbloss (lyktgubbar).

Lyktgubbar (lantmätaren) synes ännu i Öslöfs mosse varje höst.

(Chronfeldt): "Goavätter" bodde under golvet, i källaren, i en träsko, i ett dröflatrog. De komma stundom och vilja "låna eld" - ljuset är släckt för dem. Är man bara god vän med dem, så äro de till nytta. De tåla emellertid inga snub-

bor, och retas man med dem, får man snart se, vad det kostar. Där blir någon sjuk i hemmet, man mister en häst eller ko, grödan fördärvas, gårdsgård blir nerriven o.s.v. Det är därför bäst att genast "blidka" dem genom att be dem om förlåtelse och ge dem någon gåva.

(Do.) Säggen om govättarnas bruastass:

En gumma hade bakat bröd. En goavätt kom fram och fick sig en kaka. Han blev mycket glad. "Den ska vi ha till vårt bröllop", sade han. "Får jag se då", undrade kvinnan. "Jo", svarade goavättern, "men akta se då, så du inte får en örfil." Dagen efter, när familjen åt middag, fick hustrun se goavättarnas brudstass komma dragande fram, och så befängt lustigt såg det ut - brudparet åkte i en gammal träsko, vars ovandel var avslagen - att hustrun brast ut i gapskratt. I detsamma råkade ett av barnen välla överända det å bordet stående mjölkfatet. I vrödesmod reste sig mannen och gav den skrattande hustrun en örfil. Ingen annan än hon hade sett "goavätternas bruastass."

(Cecilia Andersson, Verlinge, efter fadren, åbon Anders Jönsson, död 1895 ? i Verlinge och farfadern, Jon Jönsson, och dennes hustru, Hanna Jönsson från (otydl.skrivet)): Hanna Jönsson satt en gång i "maneset" och mjölkade. Då kom där tre stycken små pysslingar, av vilka en - det var en liten kvinna - frågade henne, om hon den följande dagen ville ge dem nårra

Goavättarnas
bruastass.

Pysslingarnas
bruastass.

droppar mjölk i deras kruka, så skulle hon få se deras "bruastass". Det lovade mor Hanna, att hon skulle göra. Följande morgon kom den lilla kvinnan med sin kruka - den var inte större än ett glas - och fick som lovat var lite mjölk - och mycket riktigt, mor Hanna fick se pysslingarns bruastass. Den kom liksom dykande upp ur jorden, tågade förbi i högtidlig procession och försvann lika omärkligt - "de slunto ner". De voro inte större än dockor.

"Det är sant - hennes egen far har talat om det efter sin mor. Sådant så di för resten förr på många ställen".

(Mor Jöns Svens, Stehag station, född 1860 å Östergård, uppvuxen i Hassle, 22/12 1927): Mor talade mycket om "goavätter" (guavotter hette det först, men rättades sedan till goavätter). Mor hade själv sett sådana. De voro inte större än dockor, hade "kläde" på hoddet och voro klädda på olika sätt. De kommo upp ur jorden efter skymningens inbrott och kommo in i stugorna. De voro inte lea eller stygga utan bara roliga. Di hoppa o gick an o dansa liksom människor. - Då va många som sett sådana. Man var alls inte rädd för dem.

Landskap: Sk. o. Bl. Upptecknat av: Helgesson, A. Kyrkoh.
Härad: _____ Adress: Stehag
Socken: _____ Berättat av _____
Uppteckningsår: _____ Född år _____ i _____

29

Uppteckningen rör "Goenisse".

(Blomqvist, Halleborg, Jemshög 1916): Gamle skräddare Sven Sonesson i Ramnamåla (Nordenbergssläkt) har berättat, att han vid 5 olika tillfällen varit med om att sy kläder till goenisse. De syddes på "måfå" (utan att mått togs) som till en 7-årig gosse. De upphängdes på vinden i resp. hem och avhämtades där av goenisse själv.

(Ida Holmqvist; Mor Grönvall): Goenisse fick man genom försvärjelse till den onde. I Gaddaröd, Hörröds socken, var en bonde med mindre gott rykte, som också sades ha "goenisse" i sin gård. Och det var denne, som genom att draga från andra och till honom, gjorde honom rik. Sonen ville ej ha goenisse - men blev också fattig.

Från en socken i ö. Skåne föreligger följande uppgift om hur det tillgick att "skaffa sig goenisse".

Den, som ville ha "den pågen", skulle vid nattvarås-

gång, helst den första, taga oblaten ur munnen och bevara den. När han lämnat kyrkan, skulle han vända om, insätta oblaten i nyckelhålet på kyrkdörren, läsa Fader Vår tre gånger baklänges samt avsäga sig de tre gudarnas tro och lära, sedan taga ut oblaten igen, gå långt ut i en skog, fästa oblaten i ett stort träd och skjuta tvärt igenom den. Då falla tre blodsdroppar ur oblaten - en för var: Fadern, Sonen och Anden. På hemvägen hittar den, som så försvurit sig, en stor bok med röda bokstäver, och om natten insättes i hans rum "en liten ask med ett djur i", som han skall väl förvara. Askens innehåll kallas "hans dräng". Nu kan han göra vad ont han vill och bli rik.

ACC. NR 3243

Landskap: Skrive Upptecknat av: Helgesson, A. Kyrkoh.
Härad: Adress: Stehag
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

31

Uppteckningen rör Höörs kyrkklockor.

I berättelsen om Klockesjö heter det, att "pysslingar hade från Höörs kyrka tagit en odöpt klocka och nedsänkt denna i sjön". - Sagan orimlig men säkert att i Höör funnits tre klockor. Man ser det ännu i klockstapeln. Det är den minsta, som kom bort. Åtskilliga ha hört ringas i sjön med den klockan. Särskilt under julnatten, då även Anaklöf stått på guldpelare.

En gång hade man återfunnit klockan och hade den i vattenbrynet. Men så var där någon, som bröt tystnaden, och den sjönk åter.

Tjurasjön. En bonde plöjde med en tjur och en oxe. Skulle vattna dem i sjön. Tjuren gick för långt ut och drunknade.

Tjurasjön.

Landskap: *Skåne* Upptecknat av: Helgesson, A. Kyrkoh.
 Härad: Adress: Stehag
 Socken: Berättat av
 Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör

Klockesjö vid Höör. Några pysslingar ha en gång taget en odöpt klocka från Höörs kyrka och nedsänkt den där. Dräng söker ta upp den och har den uppe, men släpper den åter, ty kunde ej tiga.. - Om julnätterna höres klockan ringa. - Gott om aborrar - nappa ej - sjön kan ej urtappas.

Görslöfs kyrka helgad åt St. Michel?

I Örtofta hästhage lämningar av ett kapell?

Rönneberga högar kallades fordom Thorö. - Balder, Rönne och hans viv, utan dom o utan kiv - yppad dem ett häftigt kiv. - På Thorö slog Balder Rönne. - Jullek: de unga slå händerna mot väggarna eller slå varandra i ryggen, kallas för att "slå Ballaruna".

I Loberget, Börringe, bodde en trollgunma. En jordegumma hade där varit på förlossning tre olika gånger. En fattig kvinna fick i uppdrag att spinna lin åt bergfrun, men skulle ej spotta på det hon spann. Skulle lägga spånaden på visst

Höörs kyrk-
klocka.

Thorö.

Spinna åt trol-
len.

ställe vid berget. Riklig belöning i pengar, kunde föda sig och familjen.

Helgesjön i Vomb: "Helge får jag fisk julaf-
ton, skall jag giva dig en dyna". - Fick fisk men glömde löftet,
sedan slut med fisken.

Vid Vasahögen i Karleby en helig törnbuske.
Ingen vågade röra den (1729).

Billehall vid Jularp: "varest ännu levande tro-
värdiga människor hava sett troll eller pysslingar, höga som barn
om 6 eller 8 år men mycket tjocka och oformliga både till skap-
naden och besynnerliga till klädedräkten".

"Snogehall, stenhäll i Maglasäte vång, 4 mil
från Höör, varest uti hårda stenar synas några spår efter gräse-
ligen långa fötter - som Dominus Hornell själv sett och kan be-
rätta".

Trollet i Östra tind i Öved. - Umgicks med
folket i byn - spann. Vid gästabud kom han stundom med, och då
försvann all mat med ens. I Areskoga by i Brandstad en bonde Tu-
le hade sin väg förbi Östra Tind. Hade av en kvinna blivit varnad
- om gästabud ej smaka något, bäddad säng ej lägga sig. Framkom-
men till berget fann han det senare - kastade sin kniv - hördes
som den föll i vatten - blev förvillad - om morgonen satt han vid
ett brådstup. - Kvarhölls - fri så länge han behövde för att så

Helgesjön.

Vasahögen.

Billehall.

Snogehall.

Trollet i Ö.
Tind.

3243

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

34

och skörda - ekollon - trollet bedraget - Tule lund än idag. Ås-
kan slår ihjäl henne, kluven sten, Blåsten, å Övedsäng.

Billehall. Här har man sett troll eller pyss-
lingar, stora som barn om 6-8 år, egendomliga till utseende och
klädedräkt.

Trollen i Anneklöf stekte fisk i bondstugan i
Holma. I gården låg en björnförare. Björnen vaknade och överföll
och bet trollen. Sedan hördes länge efteråt ett klagande gny kring
gården. "Det törs ingen komma till Holma för den stora kattan och
ingen till Höör för den stora bjällran".

Bille och Snoge. - Billes hustru kastade sten
mot Snoge - Snogehall. Snoge do. större, som ännu ligger i Hjularp.

- Enligt annan sägen kastade Snoge sten mot Höörs kyrka - föll
ner vid Bolbron. Snoge flydde till annan ort. Där träffade honom
ett äkta par från Höör. Han undfägnade dem och frågade dem om "Hol-
ma katta och Höörs bjälleko", om de ännu voro till. - "Jo." -
"Då kommer jag aldrig mera till mitt gamla boställe". Vidare frågar
han om en piga i Hjularp. Sänder bälte som gåva - ek flyger åstad
- "Bältestuden(?)".

"Billefrun". - En 82-årig gumma omtalar, att
hennes mormor brukade spinna åt Billefrun. Ej väta med spott -
bra betalt - men fingo aldrig se eller tala vid henne själv -
lägga spånaden, säga vad de ville ha - sedan hämta guldmünt.

Billehall.

Björnen och
trollen.

Bille o. Snoge

Billefrun.

Prästberget i Visseltofta. - En jungfru Thora Prästberget i
här intagen. Pysslingar sägas ha gasterat en julenatt hos kamrater Visseltofta.
i Rörberget. De hade frågat sig vägen hos bonden i Syndergården,
som de träffat ute på vägen. De syntes honom som en hop gossar
med stora bredskyggiga hattar.

Offersten vid Eskilstorp (stendösar). - I hed- Offersten.
natid skall man där haft ugnar och eld och offrat bland annat
ett litet barn, vilket skedde vid deras största offerdag. Sedan
ha de vid trumpeters och trummors ljud dansat och druckit tills
solen gått upp. Man skall ha anträffat køl vid stendösen.

Julbocken. - För vid pass 40 år sedan brukade Julbocken.
man mycket med julbocken i stugorna om julen. Vid ett tillfälle,
då man inlett en sådan i en gård, och han där utförde sina narrtåg,
släcktes ljuset. I månljuset såg man då utanför en så fasansfull
julbock, att man ej mer vågade försöka med julbocken.

*Öfverför
Litter
Kopierat
1772*

*Öfverför
Litter
Kopierat
1772*

*Öfverför
Litter
Kopierat
1772*

Landskap: Upptecknat av: Helgesson, A. Kyrkoh.
Härad: Adress: Stehag
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Trollen och björnen.

Om dessa backar (Anaklöf(?), Billehall och Sno-
geh.) berättas följande: I salig herr Henning Walkendorfs tid
och år 1634 hava trollen från Anaklöf om en natt infunnit sig på
Holma gård och i bondestugan uppgjort eld på spisen samt där bör-
jat steka fisk. Av den stekta fiskens lukt rördes matlusten hos
en på bakugnen liggande och här härbärgerad vandringsman till-
hörande björn, att han utdrev de oroliga o otillbörliga kockar
och av deras anrättning gjorde sig till godo. Sedan hördes i
långa tider därefter om nätterna ett ynkeligt gny omkring gården.
Nu törs ingen komma till Holma för den stora kiättan och ingen
till Höör för den stora biällan (klockan).

Anker.

Blekinge
Länsh. kgl.
Jämshög

3243

Uppt. Helgesson, A. Kyrkoh.
Stehag

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

37

Ljungby horn och pipa.

(Efter Blomqvist, Halleborg, Jämshög): Trollen döda både dräng och häst. Sen gick di tillbaka och hämta trollkungen. Denne kom till slottet, buren på gullbår av fyra bärare. Kungen bad bönligen, att hornet och pipan måtte återlämnas. Han kunde eljest inte mera samla sin släkt. Beviljade man hans begäran, skulle han ställa om, att alla godsets ägor blevo kringlagda med stengärde. Men han fick det inte.

3243
ACC. NR.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

38

Landskap: Upptecknat av: Helgesson, A. Kyrkoh.
Härad: Adress: Stehag
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Ljungby horn och pipa.

(Jämshögstradition genom Fru Nämndeman Ola Olsson 4/7 1924): Fru Ulfstand residerade på Trolle Ljungby. År efter år inträffade att en under godset lydande mölla brann ner. Det stod inte rätt till. Trollen hade sin hand med i spelet. En julafton dryftade man saken och talade även om "Trollasten", som även låg på godset, och hur den julafton plägade synas "stå på guldpelare". Fru Ulfstand lovade guld och gåvor och fritt förfogande över häst från stallet åt den eller dem, som vågade avlägga mandomsprov, den ene genom att rida till Trollasten, den andre till möllan och den tredje till ? . Tre äventyrslystna anmälde sig och begävo sig iväg.

Den, som red till Trollasten för att hälsa på "småfolket", träffade strax före sin framkomst en kristen jungfru, som varnade honom: "När du kommer fram, räcka (bjuda) de dig en dryck ur ett horn och en pipa att blåsa i. Drick ej ur hornet,

blås ej i pipan, ty då blir du som jag. När du rider där ifrån, rid ej längs fårorna utan på tvären." - - - - -

Hästen måste dödas. Drycken hade brännt upp länden intill benet. - - - - -

Tredje natten därefter föll fru Ulfstand i barnsäng och födde en liten flicka. Bergakungen inställde sig nu med stor ståt under tronehimlen och omgiven av en svit, som fyllde hela salen. Återfinge han hornet och pipan - utan dessa kunde han ej samla släkten - skulle det gå den nyfödda dottern så väl, att hon en gång skulle bära drottningkrona. Utlämnades de däremot icke, skulle fattigdom och nöd komma över fru Ulfstand och hela hennes släkt.

Den andre red till kvarnen. Där samlades en mängd katter. Dessa slog svansarna samman och dansade, tills det tog eld.

Landskap: *Upptecknat av:* Helgesson, A. Kyrkoh.
Härad: *Adress:* Stehag
Socken: *Berättat av*
Uppteckningsår: *Född år* *i*

40

Uppteckningen rör Gyabjärssägnerna.

(A. Johnsson efter Per Helgesson, Sjöholmen):

Gya och Tulle voro man och hustru. - "Di hade blitt okompanes". -
"Så styppte hästen" - trollen rövade kristna kvinnor - en dotter
till kungen på Höijevall(?).

Drycken din tunga bränner, slån över hästens
läenner, ty Gyas mjöd är säker död.

ACC. NR. 3243

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

41

Landskap: Skåne & Blekinge Upptecknat av: Helgesson, A. Kyrkoh.
Härad: Östra Adress: Stehag
Socken: Östra Berättat av
Uppteckningsår: 1914 Född år i

Uppteckningen rör Trollen i Gyabjär.

(Chronfeldt berättar 24/6 1914): Gya förvillade folk. Hon kunde förvandla sig och uppträdde stundom som en ung flicka, stundom som en gammal kvinna. Först efteråt förstod man, vem det var man råkat ut för. - Ett par mannar från Hassle hade en gång gått vilse vid berget och stötte orörmodat på en järndörr - en gång ledde in i berget.

Chronfeldts bror hade berättat om "Tulles grav", som skulle vara belägen vid sidan om Gyabjär (i dalsänkan?) och utgöras av två stora stenhällar med en springa emellan (hälllekista?).

När man började uppföra en kyrka på Möingabaacken, åkte Gya med ett par svart och vita kalvar om nätterna bort allt byggnadsmaterial. (Sägnen om kalken - "kristnad", när Gya ville hämta den hos prästen. "Vad den är het! Den bränner mig.") Hon ville inte ha den vita bjällekon så nära.

Gya och Tulle ansågos av Chronfeldt för man och hustru.

Skriv endast på denna sida!

Tulles grav.

Kyrkbygge.

Enl. "Syster" Elisabet Lundgren skulle det ha berättats, att Stehags kyrka blivit färdigbyggd på någon plats längre mot väster och sedan av trollen, som inte kunde lida den vita bjällekön, blivit därifrån släpad till sin nuvarande plats.

Enl. densamma var Nussan vid "Nusseleet" en "häxa", en gammal gumma, som bodde i en liten stuga vid Kärrstorpsgränsen. Barnen hade stor skräck för henne.

Nils Andreasson, Gäråhus: Kyrkan skulle ha byggts på Stenbjär, som enl. honom skulle ha legat upp mot Hassle till, men så drogo trollen om natten bort vad man om dagen byggde.

Per Persson och hans hustru i Hassle 9/5 1918:
Hade hört omtalas "Gyas karahyll", ej Tulles.

Gya hade anspråk på att få smaka julölet.. Om hon ej fick det, var hon stygg. Det hände då, att hon "slog tappen ur tunnan".

Ett vanligt talesätt var: "Gya ryster sina blå".
När det blåste och var dimmigt: "Det var ett fasligt vär. Gya rister sina blå".

När gummorna spunno till Gya, gick det ej an att de med spott blötte spånaden. Det var varmt, kristet. Det kunde hon inte tåla. "Slog av tråden".

Trollen voro små. Gya och Tulle voro syskon.

Bägaren kallas "glas". Drängen skulle se, om det var sant. - Gyabjär på gullstöttor. Gya bjöd honom "en sup

Kyrkbygge.

Kyrkbygge.

Talesätt.

Spinna åt
Gya.

Bägarrov.

ur det granna glaset". Tulle varnar: "Drick det inte utan slå det över hästen! Do.: "Rid inte åt vägen den hårda utan åt åkren den årda, annars når han dig." Hästen dog, karlen tvinade bort. Gya kom dagen efter och sökte sin bågare. Den stod på bordet. Hon ville ta den men brände sig. Den var kristnad till kalk.

Trollen var rika - "solade klär" - berätt. anmärker, att det var örmar och snokar.

Säggen om drängen, som lagade Gyas ugnsraka - fatgröt i lön - mådde bra.

Kyrkan skulle stått på Stensbjär, vången mitt för Kyrkbygge. Hassle höljor. Man "og" sten dit om dagen. Om natten fördes den bort av trollen - Gya och Tulle.

(28/7 -18 efter A.Persson Vendell. Urgammal Stehagstradition säkert nog, enär A.Perssons förfäder i många led äro gamla Hassleboar.

Bägarrovet: En man kom från Kärrstorp ridande mot Stehag förbi Gyabjär. Gya kom ut och bjöd honom en dryck. Han slår det över axeln, en droppe föll på hästens länd och brände hål - han sätter åstad med bågaren. "Hästen skarpt i drö (?)". Gya ropar: "Tulle, min man, han to mitt drickeskar." Men Tulle och Gya voro osams, så Tulle brydde sig inte om att hjälpa henne utan ropade i stället till mannen att han skulle rida "åt åkren den årda o inte åt vägen den hårda". Han red över Magle

äng åt Verlinge till(?). Försättningen sedvanlig: Bägaren blev nattvardsbägare i Stehags kyrka.

En dräng o piga voro o höstade vid Gyabjär. De fingo se en ugnsraka o en ugnskvast liggande, som behövde om-ses. Drängen lagade raken och pigan band kvasten i ordning. Raka och kvast försvunno o i stället funno pigan och drängen på platsen ett par stora madar. Drängen åt upp sin men mådde bra, pigan åt däremot icke sin och blev sjuk. "Om det är sant", tillade berättaren, "det vete herrarna i stan".

Om spånad som vanligt. Di satte ud ull, som di skulle spinna. De fingo mat i betalning.

Kyrkan skulle byggas på backen på Kyrkestigsagern. Kyrkbygge. Folk "og" sten om dagen. Det släpades bort om natten. Det var för nära Gyabjär.

När kyrkan var byggd, vantrifdes Gya. Hon fick ont i hoddet, när det ringde - hon kunde inte lia den vida bjällekön.

Klockan hade blivit upphängd, innan den blivit krestnad. Trollen to na och kastade den i mossen - "klockeila" nere ve denna sian mot Hasle. En göing hade ett par tvillingstudar och skulle ta upp klockan. Tyst höll man och bra gick det, men när man kom till Gadebacken, gick det trögt. "Så studa", sa göingen, och så for klockan från dem. Kyrkklockan.

Enl. en anna^{n/} version skulle det ha varit 6 studar för att dra hem klockan och ändå misslyckades det. En av studarna hade druckit skummjöl och föll.

Trollen rädda för åska. Ett fruntimmer kom i åskväder gåendes förbi Gyabjär och hade för regnets skull dragit kjolen upp över huvudet. Hon hörde en röst: "Ta ner kjolen". Hon gjorde det och såg liksom ett stort nystan rulla utför berget. (Klotblixtn?)

Åska.

Å sluttn. åt söd.(?) funnos Gyas källa. Där hämtade Gyas folk sitt vatten.

Tulles grav kan av A.Persson utvisas. En stor sten Tulles grav. vid huvudet och en vid fötterna.

(Änkan Elna Nils Pers i St. Kärrhus, född 29/9 1832, berättar 4/6 1912):

Gya hade makt att "stämna alla töijana" för bönderna, när de skulle driva jorden med undantag för en, som hade tvillingstudar och en som satt "flyrönn" i året. (Töij skulle betyda flere årder, sällskapet av dem, som samtidigt voro ute och körde på sina äkerlappar.)

En bonde i Kärrstorp hade lånat en tunna mjöl av Gya. När han skulle lämna det tillbaka, begagnade han säcken som åksäte och gjorde något, som man inte brukar tala om. Gya mente på att mjölet luktade illa. "Du har sodet på säcken o fe-

Lån av Gya.

set", sade hon förargad, och ville inte ta emot mjölet. - Enl. annan version var det två säcker och det var blott den ene, som bonden fick behålla.

Bägarrovvet: Prästen är det, som sänder drängen åstad. Tulle, som är Gya's man, varnar drängen. - Gya kommer sedan till prästgården, där hon i köket träffar pigan och ber om hon inte kunde få se bågaren. Pigan går efter den och räcker henne den. "Aj", ropar då Gya förskräckt, i detsamma hon fattade tag i den, "ja kan inte ta den, den ä så varm". Bågaren hade blivit "kristnad" av prästen.

(Ola Persson, kyrkvärden): När bondkvinnorna skulle spinna till Gya, gick det ej an, att de blötte med spott vid spinnandet. Hade de det gjort, mottog Gya ej garnet. Som betalning erhöello de stundom brödkakor - och det brödet mådde de bra av - stundom pengar. Det vankade stundom guldpengar för dem lik-som för bönderna, då dessa gjorde Gya tjänst genom att hämta "hennes möllesäcker".

Trollfolket (snarare småfolk än jättar) avlade vid något tillfälle besök i gårdarna. "Va lever I av?" frågade man. "Ah jo", svarades, "där man söktar o sällar om söndagen, där få vi alltid något".

"Gya's gröthåla" kallas en stensatt brunn ett par alnar djup i närheten av Gyabjär. Där kokte Gya gröt till julen.

Bägarrovvet.

Spinna till
Gya.

3243

Uppr. A. Hager
Stefan
1922

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

47

o ga dom som spann åt henne. Dessa fingo även bröd - grannt och gott - av henne.

Drängen (från prästgården?), som red till Gyabjär Bägerrovet.
för att hämta kalken mötte Tulle, som frågade: "Var ska du ria?"
Tulle: "Det du ska göra, det kan du göra. Men då ska du ria ad
agren den årda o inte åd ängen den hårda." Gya visste, att Tulle
varnat drängen o gick till Tulle för att göra honom något spratt.
(Berätt. har glömt vad.)

Vid "Nussaleet" bodde "Nussan". (Vid Bosarpsgrän- "Nussan".
sen väg till Kärrstorp nära Gyabjär). Den gamla Nussan hade bli-
vit osams med Gya. Denna hade tagit hennes bakredskap.

När man började bygga kyrka vid Höjetoft, så dro- Kyrkbygge.
go trollen bort virket från platsen om natten.

"Allri ska det komma att ringa med 2 klockor i Kyrkklockor-
Stehags kyrka", skola trollen vid något tillfälle ha sagt, och
när de hängde upp en andra klocka, flög den ner i mossen. na.

Personnamnet Tulle, som ingår i Tullesbo under
Trolleholm, möter ganska sent. - I Torrlösa finnes 1687 en Tul-
le Olsson.

Enl. O Rasmusson var det en bondkvinna i Hassle, Spinna åt
som brukade spinna åt Gya o erhöill riklig betalning i penningar.
Trollen kunde "trolla bort", ta mjölken, från korna o smöret
från "flöden". Gya.

(Enl. Jöns Svensson, född 1829 och Elna Petersdotter, född 1837): Gya lämnade spånad till bondkvinnorna i Hassle. Det lades utanför dörren och där lades sedan betalning. Man fick vid spånad till Gya ej blöta med spott.

Spinna åt Gya

Gya, som förut trivts så bra i sitt bjär, började vantrivas från den stund Stehags kyrka blev byggd. "Ja kan inte li den grå bjällemärren", berättas hon ha sagt. I vredesmod grep hon en gång en gruvligt stor sten, lade den i sitt "flättebånn" och slungade den mot kyrkan. Hon måttade emellertid fel, och stenen föll ner någonstans ner åt Sjöholmen till, där den ligger än i dag, och som märke efter Gyas flättebånn synes en skåra runt omkring stenen.

Gya och kyrkan.

(Enl. And. Nilsson och hans hustru): Gya kom till bondkvinnorna o ville ha spånad. "Ska dä va mä en töft eller två?" De förstodo ej riktigt, hur hon menade, men då de voro rädda, att det skulle bli grovt, svarade de: "Med en töft". Gya kom efter någon tid tillbaka och hade spunnit garn, som var fint som ett hår. Hon hade tagit bara en tåga - så att man ansåg sig ej kunna väva med sådant garn utan lämnade det åt Gya, att hon själv också skulle väva det.

Gya spinner.

Ett par drängar voro sysselsatta med att slå en äng uppe vid Gyabjär och hade lagt sig att sova efter middagen. Strax invid sig funno de, när de vaknade, utlagda en ugnsraka o

en ugnskvast, båda söndriga. Den ene av dem tog genast itu med att laga dem, under det att den andre skrattade åt honom och gjorde narr av honom, att han brydde sig om sådant. Då de efter att ha lagt sig sova åter vaknade, voro raka o kvast hämtade, och ett fat gröt stod ställt på samma ställe. De åto av gröten. Den, som skrattat, blev sjuk, under det att den andre mådde väl av måltiden.

(Enligt Andreas Pers i Vålshus (otydligt skrivet) o Fru Elna Larsdotter, född 1837): Två barn (det ena var Pernilla Johannes Nils) kommo till Gyabjär o fingo där se buskar o träd fullhängda med allt möjligt vackert, silver o guld. De blevo rädda och sprungo hem. När folk skyndade dit för att se vad det var, så var där ingenting - allt var då borta. Trollen hade i hast plockat in sin grannlåt och sina dyrbarheter.

Trollen kommo o ville smaka julölet. Det fingo de. Men sen blev man lessen (tröttnade) på dem och "hitte på hyss" med ölet, så att man slapp deras påhälsning.

Det var nog Gya, som slängde kyrkklockan ner i "ilaholet" på Hasle mosse. Hon kunde ju inte trivas riktigt, sen kyrkan blev byggd. "Hon kunde inte li den vida bjällekön."

(Mor Ekström 13/12 -14/efter sin far/): Gya hade alltid gott om det. Man kunde få låna hela säckar mjöl av henne, och de, som spunno till henne, fingo bra betalt. Men det gick in-

Gya o. kyrk-
klockan.

Låna av Gya.

te an, när man spann till henne, att som eljest blöta fingern med spott.

(Husman Per Andersson, född 1835, från Kärrstorp Bägerrovet.
n:o 8 berättar 8/5 1916): Dräng, "frihussig", från Bosarp (obs.
hela Kärrstorp med undantag av n:o 8 hör till Bosarp) och till
Bosarps kyrka flydde han - "glasen", "kannen" - "pösslingar" -
en pössling kom o ville bestå på honom - (kombinerad med nattvards-
kalken).

Per Andersson menar, att Tullebjär skulle ligga
å Bosarpssidan till (ej öster om järnvägen), o där skulle "Tul-
le(s)grav" vara - ett par avlånga stenar.

Gya och Tulle skulle enligt honom ha varit hustru
och man.

(Cecilia Andersdotter efter fadern Anders Jönsson Bägerrovet.
i Värlinge): - - - Det var någon, som sade till honom: "Ri ad
det slätta o inte ad det årda". Se, di ville narra honom. Hade
han ridit å det slätta, så hade di snart hunnit upp honom. Men
han lät inte lura sig utan red åt det årda, o då ble di efter,
för di skulle "räkna raderna". - - - När det var tal om nattvards-
bägaren i kyrkan, sa far: "Den ha di tatt i Tulle".

(Folkskollärare Rydsjö): Jöns Persson i Kärrstorp,
"prästen" kallad, sade sig själv ha sett Gyabjär på gullstöttor
o blev förnärmad, om man vågade betvivla denna hans uppgift. Han

berättade för övrigt sägnen om "söndrig gressla, som lagades", vilken väntjänst gäldades med nybakat bröd.

(Ida Holmqvist; tradition från Degeberga; mormoder Grönvall): Jättarna ha byggt Vittsköfle slott - uthuggna i sten med hammare och murslev vid Vittsköfle kyrka.

Men de, som bo vid Forsakar, äro "pös(s)lingar". Pösslingar.
Där är också "pöslingakyrkan". En dalgång där heter "Hylle Kulle Dyng". Någon gammal sägen berättar om pösslingarnas vandring till Stenshuvud.

Gustav Ekström, född 1839 i Kristianshall, har i sin barndom hört så gott som samtliga sägner om Gya: bägarrovet i allmänna drag ("årda - skårda"), om lagning av ugnstöjet, att Hasslingarna spunno - "ej väta med spott" - om mjölsäcken - här angavs att det var när de skulle till Rönne Mölla. "Gya grödhåla" trodde G.E var platsen, där hon bjöd gröt. På andra sidan dalen funnos "Tulles karahyllor", hyllformade avsatser i marken.

(Pernilla Billing): Hennes mors mormor i Hassle har Spinna åt
spunnit garn åt Gya - ej blöta med spott utan särskilt fat med Gya.
vatten. Lämnas på visst avstånd. Lön fläsk och bröd.

Dräng gick o årde - Gya ber honom laga ugnsraka - han gör det med sin kniv - till lön bjöd äggakaka - om han ville komma dit en kväll sedan solen gått ned, ville hon bjuda honom en bögare.

Drängen fick en "snabbgående häst" - det var om hös- Bägerrovet
ten - o kom dit till Gyabjär. - Gya osams med Tulle, som var hen-
nes man. När drängen flydde med bågaren, ropade Gya till Tulle:
"Tulle ta mitt horn". Tulle varnade emellertid o hjälpte drängen:
"Ri åd agern den årda o inte åd vägen den hårda". - Bågaren natt-
varðskalk i Stehags kyrka.

Klockeillasägen: "vitbrogiga studar" - "man fick in- Klockeillasä-
te ta ögonen från klockan, då man arbetade med att ta opp den -
det brann i hela Stehags kyrkoby - alla tittade dit. gen.

Bara en klocka - stormen skulle sopa bort den and-
ra - om inte skänkt av "någon sorts förening" (liksom dragonerna,
som inga tält ha, om de inte få från något annat land - erövra dem
i krig.).

Betonar uttryckligen, att det var "småfolk".

(Jöns Svensson, född 1829, och dennes hustru
Elna Persdotter, född 1837, berätta i jan 1912): En julafton,
då Göijabjär som vanligt stod på gullstöttor, och trollen firade
jul under spel och dans, kom en dräng ridandes dit. Gya kom då
ut och ville undfägnat rytaren med en dryck, som räcktes i ett
horn av guld. "Tulle, Tulle, bror min, räck mig ditt gyllene horn".
Drängen var nog försiktig att ej dricka utan tömde hornet över
sin högra axel, därvid något kom på hästens länd och var så starkt,
att det svedde av håret. Då drängen behöll hornet och red bort

Bägerrovet.

*(Gyabjär horn
o. pipa !)*

med, tillropade honom Tulle: "Ri ad agren den ärda o inte ad ängen den skärda". Han lydde rådet och lyckades därigenom rädda sig undan de trollpysslingar, som Gya skickade att förfölja honom o återtaga hornet. De förföljande voro trefötting, tvåfötting och enfötting. Enfötting sprang värst. Han var den ende, som kunde kryssa fårorna - de andra måste fåra upp och fåra ner - och vid kyrkogårdsmuren (Stehags) var han ryttaren så nära, att han fick fast i hästens rumpa och ryckte av denna. Hornet återfick Gya aldrig, utan blev detta omgjort till nattvardskalk i Stehags kyrka.

(Gamla mor Ekström 13/12 1914): När hennes far, Lars Nilsson, var 10 år, var han en gång uppe vid Gyabjär och plockade blommor tillsammans med några andra barn. De hade då fått se en hop små, små krigsfolk i granna dräkter.

Kalken ("glaset") skulle av trollen först blivit rövad från kyrkan.) Bägerrovet.

(En dräng "slår vad", att han ska återskaffa den. "Drängen red över till Tulle". - "Tulle o Gya inte vänner på den dagen." Gya ropade till Tulle: "Tulle, Tulle gena". (Fröken Elna Olsson anmärker, att enligt hennes far fick drängen av Tulle rådet "att rida till vänster"). Bägaren ej kristnad. Den blev morgonen efter kristnad. - "Hör du, min dräng, rid åt agern den årda etc!")

(Gamle Anders Persson): Hade hört sägnen om bägaren,

"karet" - nattvardskalken. - Tulle och Gya osams.

"Tullegrav", platsen mellan två jordfasta stenar
å Tullebjär. A.Persson kan utvisa densamma.

Även sägnen om "klockeila". - När bonden hade
kommit upp till "Gadebacken" med klockan, glömde han sig och
manade på stutarna: "Hopp studa!" Så flög klockan tillbaks igen.
Enl. en annan version bröts tystnaden genom utropet: "Nu i Jessu
namn ä vi över det värsta."

(Karna Boström): Di to till en man i Koholmen,
"Koholmagubben", för att få råd angående den förlorade klockan.
"Kan Ni inte tia men Ni ta den, så går det inte". - Di så klockan
o la om den o dro opp den. - "Seså!"

Drängen, som skulle hämta bägaren, red en hingst.
Gya bjöd en "sypp". - -"Tulle, min man, gena om du kan." - Troll
kan inte gå över stål. - Enfötting, tvåfötting, trefötting. En-
fötting "sprang bra".

(Ola Rasmusson): Enligt en framställning hade kal-
ken i Stehags kyrka, innan den ännu hunnit bli invigd, av trollen
i Gyabjär blivit bortrövad. För att om möjligt söka återtaga den-
samma skickade prästen i församlingen sin dräng ridandes till
Gyabjär en julaften - man visste, att trollen då med spel och
dans firade jul under det på guldstöttor upplyftade berget, och
att de då övade gästfrihet mot dem, som kommo dit (bjödo dryck

Tullegrav.

Klockeila.

Bägarrovet.

Bägarrovet..

ur guldbägaren?). Drängen red dit. Gya kom ut och räckte honom en dryck i guldkalken. Han slog emellertid innehållet över axeln. Några droppar, som föllo på hästens länd, brände bort både skinn och kött. Med den tömda bägaren sprängde så drängen bort, lydande det råd Tulle tillropade honom: "Ri ad det årda o inte ad det skårda, ri över åker o inte över äng." Fastän Gya, som genast rusade efter för att återtaga bägaren, måste fåra^upp och fåra^her, var hon nära att hinna upp ryttaren. När han red in på Stehags kyrkogård, grep hon hästen i svansen och avslet denna. - (Traditionen sedan osäker.) Prästen ingriper. - Gya lovar rika gåvor, om hon bara finge kalken tillbaka - uttalar vilda hotelser, om man ej ginge in därpå - eldsvåda (prästgården?) - häst och dräng ströko med.

(Enligt Anders Nilsson och hans hustru): Om julen Bägerrovet. stod Gyabjär (Gya trivdes inte längre i sitt bjär, sen den vita bjällekön kom till Stehag.) på fyra gullpelare. En dräng kom ridande dit för att se, hur trollen firade jul. Gya kom ut och bjöd honom dricka ur en silverbägare. Tulle var ovän med Gya och varnade drängen: "Låss att du dricker, slå det (kasta) bakom dig!" Drängen lydde rådet, behöll den tömda bägaren och red åstad mot Stehags kyrka. Gya förföljde honom för att taga sin bägare åter. Men även nu räddades han genom att följa det råd Tulle tillropade honom: "Ri ad agren den årda o inte ad vägen den hårda". Åkern var

plöjd med ett par tvillingstutar o det gjorde, att Gya inte våga-
de "korsa" fårorna utan måste springa fåra upp och fåra ner. Det
oaktat var hon så hack i häl efter drängen, att hon fick tag i
rumpan på hästen och avslet denna i detsamma som drängen red in
på kyrkogården. Där vågade sig Gya ej in. Häst och dräng dogo,
men bågaren tillföll Stehags kyrka, och är dess nattvardskalk.

(Enl. Ola Persson , kyrkovärd): Prostinnan (?- en Bågarrovet.
fru var det i alla fall) i Stehags prästgård sänder drängen -
bästa hästen - Tulle o Gya voro ovänner - Tulle varnar drängen:
"Drick det inte utan slå det över ditt huvud". - "Trollen" för-
följde - kunde inte komma över fårorna, "ty där hade gått stål"
hästen dog dagen efter, drängen efter tre dygn - Gya kommer och
vill hämta bågaren men bränner sig av den. Den var "krestnad".

ACC. NR. 3243

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Skåne & Blekinge Upptecknat av: Helgesson, A. Kyrkoh.

Härad: Olofs församling Adress: Stehag

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: 1912 Född år i

57

Uppteckningen rör Hornrovet. (Enl. P. Nilsson)

Kunde man ta hornet och pipan från trollen, så var det ute med deras makt. En dräng i Stehag erbjuder sig att våga ett försök. Det skulle ske en julafton - Göijabjär stod då lyft på guldpelare, och trollen firade jul med dans, spel och dryckjom - och han får för ändamålet låna en hingst att rida på. Kommen upp till berget, möttes han av Göija, som räckte honom det med en dryck fyllda guldhornet (med vidfästad pipa?). I stället för att dricka av hornet, slog han ut dess innehåll över axeln. Något råkade komma på hästens rygg och var så skarpt, att håret där sveddes av. Utan att lämna hornet tillbaka sprängde drängen ästad och följde det råd, som gavs honom (av Tulle?): "Rid över åkren den årda och ej på vägen den hårda." Göija förföljde honom, och trots den försening, som vållades därigenom att hon, som ej vågade korsa färorna, måste "fåra upp och fåra ner", var hon nära att hinna upp honom och grep tag i och avslet svansen på hästen i samma ögonblick

Skriv endast på denna sida!

3243
ryttaren sprängde över grinden in på Stehags kyrkogårds vigda område. "Hade det inte vatt den där "vida märren", skulle ja nock tatt mitt horn igen", skall Göija efteråt förbittrad hava förklarat. Drängen, som rövat hornet, dog strax efter. Man hade begått den oförsiktigheten att tända ljus och inlåta sig i samtal med honom, när han kom tillbaka i stallet.

Enligt en annan version varnades drängen av en, som "okristnad" av trollen från föräldrarna blivit bortrövad.

(Fabrikör J. Nilsson 13/3 1924): De gamle Kärrstorpa-borna hade sin väg mot Lund över Svarta vad strax invid Tulle backe och upp mot Verlinge. Det var en mörk och besvärlig väg. En bonde, som med sin hustru passerade där, blev av Tulle lyft av vagnen. Han blev ej skadad utan kunde ta sig upp i vagnen igen och fortsätta färden.

Obs! Med anledning av uttrycket "den grå bjällemärren" må beaktas, att det än idag på sina håll i Skåne förekommer, att hästarna äro försedda med bjällror. Sommaren 1918 såg min hustru bjällehästar i Arkelstorp.

ACC. NR 3243

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Skåne i Blekinge Upptecknat av: Helgesson, A. Kyrkoh.

Härad: Alster Öster Adress: Stehag

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: 1918 Född år i

59

Uppteckningen rör Gyabjärssägnerna.

(Bosarpstrad. efter Fabr. Joh. Nilssons 1910 18/1 avlidne 83-årige fader, fjärdingsman Nils Nilsson, Kärrstorp och hans ännu levande hustru Hanna Nilsson. Den senare, 86 år, berättar 1918):

Gya och Tulle voro man och hustru - de voro ej alltid goda vänner.

Kvinnor i Hassle plägade spinna åt Gya. Fattiga: "Ja ska spinna, om jag får brö." De fingo ej väta spånaden med spott.

En äldre man och hans hustru voro sysselsatta med att slå gräs på "Gya slätting" (till höger om järnvägen, till vänster om Kärrst. vägen vid Gyabjär). Vid en buske låg en söndrig ugnsgrißla. Mannen lagade denna och lade den tillbaka på samma plats. När han en stund senare kom dit, var grißlan borta, men i stället låg där ett nybakat bröd.

Julafton firades på "gården" (Rönneholm?) av tjänare och herrskap gemensamt. Så blev det tal om Gyas silverbägare, och

borgfrun uttalde^{a/} sin önskan att komma i besittning av den. En av drängarna förklarade sig villig att våga ett försök att skaffa den samma. Han fick till förfogande den bäste hästen och begav sig åstad. Framkommen till Gyabjär såg han detta stråla i ljus och stående på silverstöttor. Gya själv kom ut och räcker honom vin i silverbägaren tog bägaren o red. Gya ropar till Tulle min gyllene bägare. Tulle ropar till drängen: "Rid etc! Drängen räddar sig in på kyrkogården - måste stanna där, tills när på morgonen klockorna ringde. Då blev han fri.

"Gyas gryda" (Gyas grödahåla?) visste mor H.Nilsson att tala om.

"Gyas källa" skulle vara belägen i däliden ner mot järnvägen.

"Måns Skräddare" i Öslöf berättade för fabrikör N., då denne var barn, följande: Han skulle en gång gå till Stehag och gick den stig, som då ledde över nuvarande Plantskoleslätten. Där var gamla sandgravar mot backen till, delvis "buskaklädda". Just som han kom "smattanes" stigen där fram, fick han se två flickor med röda mössor. Han blev förskräckt och sprang. Det var säkert^{a/} ett par av "pysslingarna" i berget, som han fått se.

"Fälarebacken" (förr ekskog, nu hassel) utmed järnvägen, söder om Tullebjär.

"Gya slätting" sydväst om järnvägen, till vänster om Kärrstorpsvägen.

LUNDS UNIVERSITET
FOLKMINNESARKIV

Landskap: Upptecknat av: Helgesson, A. Kyrkoh,
Härad: Adress: Stehag
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: 1912 Född år i

Uppteckningen rör Trollen i Göija bjär. ("Gybjär")

(Enl. P. Nilsson och hans hustru Johanna Bengts-
dotter från Sjöholmen, båda f. 1850 - hustruns avlidne över 80-
årige morbror sagesman.)

I Göijabjär bodde troll: Göija o Tulle o andra, som
de rådde över. Om Göija och Tulle voro man och hustru eller sys-
ter och bror var ovisst.

Göija hade ett stort gullhorn, dryckeshorn, och en
pipa, med vilken hon visslade trollen tillsamman. Även hade troll-
folket gott om glänsande koppar, kittlar och annat, som man stun-
dom sett dem jämte andra saker ha ute till vädring och rengöring.
Mat hade de däremot ej gott om - de åto ju förskräckligt mycket -
och Göija var angelägen om att mot "skön o skäppa", d.v.s. betal-
ning i mjölk, fårkött och mjöl, åtaga sig spånad av bondhustrurna
i omnejden. Dessa skulle lägga blånor eller tågor utanför berget

*Stäcke. Blådinge
olika orter*

*Göta & Henninge
Stehag*
3243

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

62

och säga ifrån, om det skulle vara till varp eller annat. Det färdigspunna garnet utlades sedan på samma plats, och vid avhämtningen lade hustrurna matvarorna där i ersättning. Göija spann mycket, och hon spann starkt, ty hon spann alltid "torre", d.v.s hon blötte ej fingrarna med spott vid spinningen. Av det erhållna mjölet bakade trollen bröd. "Göija", hade Tulle sagt, "när du ska ta mjöl i bingen och baka, får du inte se i bingen, för då tar mjölet slut." Göija kunde emellertid inte låta bli o "titta", när hon tog mjöl, och då var det med ens slut med mjölet.

Göija och Tulle voro ej alltid sams utan stundom så stora ovänner, att de råkade i slagsmål. Man hörde då förskräckligt skrik och oväsen från berget.

Man var rädd för trollen. De togo kristet folk. Särskilt voro barnen utsatta för fara. En hustru i Stehag fick sitt välskapade barn bortbytt. Den trollungen hon fick i stället hade ett stort förskräckligt huvud, och när hon lade det till bröstet, "slök det allt på en gång". På inrådan eldade hon då varmt i bakugnen, satte trollungen på gresslan och låtsade, att hon skulle sätta in barnet i ugnen. Då kom jättekvinnan i susande fart och tog sitt eget barn samt satte hustruns barn i stället på gresslan. (Det lämnas osagt, om kvinnan var Göija).

Jättar bodde även i Vitserö-Gär". En av dessa, som blivit ovän med en bonde i Henninge, slungade ett stort stenblock

3243

mot gården, vilket stenblock ligger där än i dag.

Om ett stenblock andra sidan åmynningen - Ormanäs -
säger man: "Det är det, som Göija kastade."

(Enl. N.Lundqvist kom moderns eget barn "ner genom
skorstenen". Modern gjorde upp eld på spisen och låtsade, att hon
ville koka bortbytningen.)

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

63

ACC. NR. 3243

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

64

Landskap: Upptecknat av: Helgesson, A. Kyrkoh.
Härad: Adress: Stehag
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Odensjön.

(Måns Jacobsson 3/5 1922): En jägare bodde fordom på den plats, där sjön nu är. Han var en gudlös man och skydde intet medel för att förvärva sig jaktlycka. En påskdagsmorgon laddade han sitt gevär med en oblat och sköt därmed på solen. Då drabbades han emellertid av den gudomliga vedergällningen. Han själv och hans gård sjönk i djupet och på platsen uppkom Odensjön, som ingen botten har.

Man försökte sig en gång på att pejla dess djup. 18 st. "hövalar" bundos tillsamman och i ändan en järnstång, som sänktes i djupet utan att nå botten. När linan drogs upp, var järnstången försvunnen men i stället var ett "värahorn" fäst i densamma. Man tog hornet med sig upp i byen. Dagen efter kom emellertid "någon" dit upp och återfordrade hornet. Om det ej återlämnades, skulle hela byn brinna ner. Man fann rådligast att åter-

3243

65

sänka hornet i sjön, och när man det gjorde, fick man sin järn-
stång tillbaka.

Enl. annan version sjönk gården, därför att
"Oden jagade om söndagarna."

LUNDS UNIVERSITET
FOLKMINNESARKIV

ACC. NR. 3243LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Skåne Upptecknat av: Helgesson, A. Kyrkoh.
Härad: _____ Adress: Stehag
Socken: _____ Berättat av Mor Qvick
Uppteckningsår: 1917 Född år _____ i _____

66

Uppteckningen rör Forsakar.

("En saga om försakar o pösslingarna" kallar mor Qvick
själv sin berättelse.)

En man ville mäta det djupaste "karet" i forset. Han
band ihop 7 hövålar, band en stor sten i ena ändan och släppte
så ner denna. Då hördes en röst i forset: "Måler du mina väggar,
så ska ja måla dina lägggar." Mannen blev rädd och drog upp re-
pet. När han fick upp det, såg han i stället för stenen ett blo-
digt värahorn. Han skyndade sig därifrån och försökte sen aldrig
mera att mäta, hur djupt där är.